

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1906.

VSEBINA.

1. Govor, psihologija, terminologija. (Nadaljevanje pride.)	257
2. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) K uporabi §-a 203 rud. zakona; takojšnji odpust iz službe se lahko opraviči kasneje tudi s takim zakonitim razlogom, katerega delodajalec ob času odpusta ni trdil ali ni še vedel	267
b) Motenje posesti ribištva na svetu, o katerem je dvom, spada li v tuzemstvo ali pa v inozemstvo. Pristojnost tuzemskega sodišča po §-u 84 jur. n.? Razveljavljenje soglasnih nižesodnih odločb, ki sta se izrekli za tuzemsko pristojnost, po §-u 42 jur. n. glede na administrativne podatke, da sporni svet leži dejansko (§ 81 jur. n.) na Hrvatskem, čeprav je v zemljiški knjigi in v katastru občine štajerske	276
c) Je li dopušteno staviti pod prisilnu upravo svu nekretninu od koje treći neobvezanik ima pravo uživanja jednog idealnog dijela?	283
d) Izvršilo v zavarovanje po §-u 370 izvrš. r. je dovoliti, če je nevarnost izkazana s sodnim izpričevalom, da se proti dolžniku vodijo eksekucije	285
e) K §-u 212 in 432 c. pr. r.	287
3. Razne vesti	287

Govor, psihologija, terminologija.

Karakteriologiška študija.

(Nadaljevanje.)

Ako hočemo posebnosti slovenskega jezika razkriti, moramo tedaj preiskati njega izraze in izražanje in to najprej prvotno, samoraslo izražanje, prvobitne izraze, zato da dobimo prvotno nepokvarjeno naziranje.¹⁾ Potem bi imel priti na vrsto vsakateri ostali izraz veljavnega govora, ki je po pravi jezikovni analogiji, po »jezikovnem čutu«, narejen, tedaj sekundarno izražanje, ki izvira iz onega primarnega in na njega podlagi²⁾

¹⁾ P. objektivno naziranje v izrazu »sram te bodi«, pasivno v izrazu »... da mi je delo prestano« itd. — Prvotno samoraslo izražanje in izraze imenujemo frazeologijo in fraze, oboje, kakor bomo videli, v najširšem pomenu. To bi bil historički in primerjevalni del preiskave, del, ki naj pokaže prvotno, ali prav: tisto naziranje, ki je bilo podstava govoru, sedaj veljavnemu, narodno slovensko naziranje.

²⁾ Tudi ta del preiskave bi moral biti zgodovinski in primerjevalen, oba dela pa vseskozi na psihološki podlagi. — Kaj bi bilo prevzeti kakor podstava v prvi del, kaj kakor nje razvoj v drugi del, za to bi se bilo seve treba zediniti; morda bi bilo možno vzeti za mejo 16. stoletje, bržkone pa kak poznejšnji čas. Za nas je principijalne važnosti le to, da ločimo jezik pred vrhuncem razvoja (narodno slovenskega) in za njim, in ta vrhunec bi se že dal določiti. Na vsak način je treba ločiti za govor dva štadija: štadij prvobitnega, sporočenega govora (s frazo: govora, kakor ga je Bog dal in ga nam je mati vcepila), in štadij izpremenjevanega govora t. j. govora, ki se nam (spričo tujih vplivov) sproti izpreminja. Prvi govor se naučimo mehaniški, t. j. prej govor, potem misel, drugi narobe, t. j. logiški. — Opomnim, da štejem med izraze (v širjem zmislu) tudi korene in ponekod celo zloge; izraz v pravem pomenu pa je šele tam, kjer je zveza najmanj dveh samostojnih ali prvotno samostojnih govorskih elementov, ako so elementi v kakršnikoli taki zvezi, da se determinujejo. Prvi in poglobitni reprezentant take govorske zveze je po logiški plati seveda stavek, to je cepitev skupne predstave ali misli (sodbe) v novo logiško zvezo posameznih miselskih delov (razsodbo, gl.

Utrjen, prvobiten ali primaren izraz imenujem prvotno frazo; tak izraz nam je reprezentant prvotnega (narodnega, slovenskega) naziranja, ki je, kakor smo rekli, začetnik, »spiritus rector« vsakega izraza. Vesoljna skupnost teh in pa vseh ostalih fraz in izrazov je potem ona skupnost asocijativnih govorskih spredaj). Potlej pa so govorske zveze tudi besede, same zase in v fleksiji, atributivne, objektivne in adverbijalne zveze itd.

Vse to treba zdaj še nekoliko pojasniti, zakaj, kakor sem že rekel, te stvari so popolnoma nove, in ne more se zahtevati od nikogar, da bi mu šlo vse to kar tako v glavo. Tudi, kdor je Wundta preštudiral, ne. Zakaj prvič je Wundt psiholog, torej preiskuje jezik za psihologijo, ne pa psihologije za jezik; in drugič pravi Wundt sam: »... die Mannigfaltigkeit unserer Sprachformen (ist) ebenso unerschöpflich, wie die der äußeren. Jene variieren von Sprache zu Sprache, ja von Dialekt zu Dialekt, und in der Verfolgung dieser Abstufungen, vor allem auch innerhalb unserer Kultursprachen, besteht zweifellos eine der wichtigsten Aufgaben einer Psychologie der Einzelsprachen und der Volkscharaktere. Der allgemeinen Völkerpsychologie liegt jedoch dieses Gebiet ferne. Sie muß sich darauf beschränken, die wichtigsten Unterschiede unserer Sprachformen hervorzuheben ... um aus den so gewonnenen Entwicklungsstufen der inneren Sprachformen ein allgemeines Bild menschlicher Geistesformen zu gewinnen. W. V. II. pag. 408. i. nst. — Wundt tedaj ne piše jezikovne psihologije posamnih narodov in jezikov. Tudi ne karakterijologije, ampak splošno psihologijo. — Pač pa povdari Wundt (Sprachgeschichte und Sprachpsychologie mit Rücksicht auf B. Delbrücks »Grundfragen der Sprachforschung« von W. Wundt, Leipzig 1901): »... daß sich Sprachgeschichte und Sprachpsychologie der Notwendigkeit hilfreicher Wechselwirkung mehr und mehr bewußt werden ... und daß ... der sicherste Weg, die ... Mängel (sc. der Sprachpsychologie) zu tilgen, darin bestehen wird, daß die Sprachwissenschaft selbst sich der Sprachpsychologie, als eines ihr von Rechtswegen zukommenden Gebietes annimmt ...« (l. c. pag. 109/10.) Torej bo morda celó jezikoslovca kako pojasnilo dobrodošlo. Saj moj namen je prav ta, da bi kaj pripomogel do spoznanja, da sta si jezikoslovje in jezikovna psihologija sestri, ki druga brez druge shajati ne moreta. Če bo od tega dela kaj pozitivne hasni, mi bo to v dobro vzpodbujajo. — Prosim, da se prizanese prvemu poskusu; vsakdo bo lahko iz njega presodil, da je bilo treba porabiti zanj ne samo dela starejšega filozofskega jezikoslovja in moderne, posebno eksperimentalne psihologije, ampak tudi dela iz logike in nje ožje panoge »Erkenntnistheorie«; prezreti pa tudi ni bilo splošnih psihologijskih in filozofskih stvari, kolikor se razprave tičejo. — Opomniti pa moram, da mi za razpravo ni bilo na razpolago strokovnih časopisov, kar naj blagovoli v poštevnosti priti.

zvez, ki smo jo kakor jezikovno »duševno glavnico« imenovali prvo podlago vsaki nadalnji, vsaki logiški misli.

Izraz, in to pravi narodni izraz, je torej reprezentant in duša govora, in ne beseda. —

Zdaj pogledjmo llešičeve teze; videli bomo, da bodo ubile

Prva in poglavitna pridobitev moderne psihologije je za našo razpravo ta, da je stavek zibelka misli in govora, da je prvobitna oblika govorjenja in mislitve.

Resnico tega izreka so sprejeli za dokazano ne le moderni psihologi, ampak tudi novejši jezikoslovci, da imenujem Brugmanna kot kuma primerjevalnega historijskega jezikoslovja, in Sütterlina, kateri, dasi nasprotnik Wundtov, vendar pravi: »Diese neue Auffassung erinnert ohne Zweifel an das Ei des Kolumbus«. In tudi Delbrück, oče naše dozdanje indoevropske sintakse, se pošteje pristaša tega nazora (prim.: Delbrück Grundr. pag. 138. i. nstp.), Gabelentz pa, najznamenitejši zastopnik splošnega jezikoslovja, dasi sam izjavlja, da ni nikoli hodil v psihologiško šolo — ima Wundtovo definicijo stavka skoraj po besedah v svoji »Sprachwissenschaft«. Znamenito je to, da je izšla ideja o pravi naravi stavkovi iz področja splošnega jezikoslovja, ki je moderni psihologiji v podstavo.

Pridobitev se torej ne da več opovreči, in treba jo je sprejeti z vsemi konsekvencami. Poglavitna konsekvenca je ta, da se skupine besed (Wortfügung) in posamezne besede (Einzelwort) šele iz stavka izluščijo, da se šele v stavku rode! Posamezne besede nimajo zatorej samobitnosti, in njih samostojnost je le relativna, ker jim je ne daje beseda kot taka, ampak šele njih okolica in zveza. Za naše stališče in za stališče nasproti dozdanjemu gojenju jezikoslovja sploh je to spoznanje imenitnost prve mere; to bomo videli pozneje, ko se pokaže, da se je gojilo vse dozdanje jezikoslovje, ki mu je bila vsaka beseda samostojen individij, brez ozira na zvezo, kar pripozna sam Brugmann, saj pove, da je dozdanja razporeditev v jezikoslovju pomankljiva, in da jo sam ima le zategadelj, ker še nima boljše.

Stavek je potemtakem prva in pa splošno človeška oblika misli in govora. Kod pa nam bo poiskati v njem značilnih posebnosti? Jasno je, da po dveh straneh: prvič po strani stavkovega izhoda, drugič po strani njegovega razvoja. Drugo vprašanje bomo točneje obravnavali v tretjem, jezikovnem delu; zdaj se zavzemimo za prvo, za vprašanje o zgodovini stavkovega spočetja in rojstva. Samo toliko naj še prej omenimo o stavkovem razvoju, da ima stavek to svojstvo, da je že ob rojstvu razvit; v tistem hipu namreč, ko se stavek rodi, se analitiško razdeli na take posamezne dele, ki se drug na drugega nanašajo, pa so vendar samorasli in samostojni; so kakor udje organskega telesa. Zato jih imenujemo stavkove člene, in ti členi so štirojne vrste in značijo: predmet, njega svojstvo ali lastnost, njega »dejanje in nehanje« (nemško: Zustand,

same sebe tolikrat, kolikorkrat se bodo pregrešile zoper resnico tega stavka.

Ilešič pravi: »Naš slovenski pouk je bil doslej pouk o jezikovni obliki . . .« — Pustimo za sedaj psihologiško razmotravanje in držimo se razmotravanja s stališča 19. stoletja t. j. s

beseda, ki je Delbrück ne odobrava) in pa medsebojno nanašanje vseh teh treh členov drug na drugega. Razmerje (determinacijo) lastnosti in predmeta imenujemo atributivno razmerje, razmerje dejanja in predmeta predikativno razmerje; členi, kateri še podrobneje določujejo ti dve razmerji, atributivno in predikativno. Nanašajoči členi so: prepozicija, adverb in konjunkcija. Objekt je dopolnilo (!) predikatnega glagola (oz. bistven del njegov. (Po Wundtu.) —

Zdaj k prvemu vprašanju, vprašanju o izhodu, to je k spočetju in rojstvu stavkovemu.

To vprašanje je imenitno za nas zato, ker nam pojasni način naziranja in izražanja. Saj to je pač očitno, da, ako je pravo dete, se mu mora poznati potomstvo že ko pride na svet, in na čelu se mu mora poznati, katera dežela, katera stran ga je rodila. Stavek — to smo konstatirali že spredaj — je razsodba, ki je potekla iz skupne, splošne predstave; tej skupni, splošni predstavi smo rekli sodba ali sod (od: zdeti, -nem): Kakršen bo sod, t. j. skupna predstava, takšen bo stavek ali razsodba, ki iz skupne predstave poteče; način sodbe ali splošne predstave odloči za način razsodbe ali stavka. — Kaj je tedaj skupna (splošna) predstava ali sodba, na kak način se poraja in pa s katerimi znaki se poraja? To vprašanje treba premotriti, ako naj pridemo do načina izražanja.

Skupna predstava je, kakor pokaže že ime, skupek posameznih predstav, je sinteza posameznih predstav. Mislimo si za zgled — imenovali smo ga že spredaj — moža, ki drevo podira. Ves ta prikaz povzame človeška zavest po prvotnem zgol s čuti v se (po očesu in z mišičnimi čuti, Muskelempfindungen). Že svojstvo čutil je táko, da čutila sprejemajo pojave v se po kompleksih in ne po posameznih delih, recimo, neanalizirane. Trivijalno pa dobro dopovemo to tako, da bi p. oko, ako ne bi nabiralo po kompleksih na splošno, skupno, ampak po podrobnih posameznostih, bilo bolj podobno mikroskopu, ko očesu. Ta zgled nam pove, da je biologiška potreba, da so čutila in zavest ustvarjena kot so, da sprejemajo v se zunanje vtiske na splošno, po skupinah. Orijentiranje v teh skupinah je potem stvar nadaljnjega delovanja zavesti (in tu je, kakor mislim, tudi prva podlaga za misel in nje procese). —

To skupljanje čutov po kompleksih imenuje Wundt asocijacio po (spojitvah, asimilacijah,) komplikacijah; skupljanje se ponavlja tudi nadalje med komplikacijami čutov in produkti takih skupljanj posamezne predstave; in ako se več posameznih predstav skupi

stališča zgodovinskega in primerjevalnega jezikoslovja. Kdo izmed nas se je res učil in naučil kaj primerjevalne zgodovine pri jezikovnih oblikah?! Zgodovine o pomenu in rabi sufiksov in prefiksov pri deklinaciji in konjugaciji; o pomenu in pravi rabi glagolske akcije, časov in modov pri v splošen skupek, imenujemo ta skupek splošno, skupno predstavo, »aperceptivno sintezo«, ki jo bomo imenovali primarno sintezo. Taka primarna sinteza, skupna, splošna predstava, sodba ali sod, je imenovani prikaz moža drevo podirajočega, pa le dotlej, dokler nam je ta prikaz zares skupna predstava, še ne razkrojena po posameznih delih; saj smo videli, da razkrojba predstave na posamezne dele, med seboj drug na drugega nanašajoče se, t. j. na subjekt (mož) in predikat z objektom (podira drevo), je že razsodba ali stavek. O motivih take razsodbe gl. W. V. II. pag. 243. i. nstpne; mi se zavzemimo zdaj še za ostala svojstva skupne predstave. —

Prva podlaga za najpriprostejše skupne predstave, torej tudi za najpriprostejše jezikovne tvorbe so tedaj zaznavanja s čutili. Spominjamo se že iz tega, kar smo spredaj povedali, da so ta zaznavanja s čutili začetek sploh vsega našega duševnega delovanja; zaznavanja so substrat za asocijacije in tako tvorijo podlago za prvo, pravo duševno, torej tudi jezikovno delovanje. Prvotna skupna ali splošna predstava je torej vsekakor asocijativni skupek posameznih predstav iz zaznavanja s čutili. Gola asocijativna tvorba pa skupek ni, saj smo ga imenovali aperceptivno sintezo; še drug faktor mora priti k nji, da postane prava duševna sinteza. Ta faktor je duševna apercepcija; ta šele posamezne predstave zbere v eno samo skupno predstavo; apercepcija, ki tako deluje na ven, je po svoji notranji, občutniški strani, tedaj po svojem bistvu — pozornost! (Höfding niti ne mara sprejeti pojma apercepcije, ampak pravi, da že beseda »pozornost« pove vse, kar nam izkušnja nudi; v. »Moderne Philosophen«, Vorlesungen, gehalten an der Universität in Kopenhagen im Herbst 1902 von Harald Höfding, unter Mitwirkung des Verfassers übersetzt von F. Bendixen, Leipzig, Reissland 1905.)

Pozdeva se mi, da je Wundtova terminologija boljša. Apercepcija deluje tudi pri analizi; tam ji je pglavitna naloga, da skupno predstavo razkroji; pa še tam, navzlic temu, da razkraja, vendar ostane zvesta sami sebi, ker delov ne loči na prvotne, posamne predstave, ampak na take ude (stavkove člene), ki se še vedno drug na drugega nanašajo, torej takorekoč še vedno drug drugega drže! Tukaj pa, pri tvoritvi skupne predstave je edino le sintetiška; tukaj je pri nji edino to svojstvo, da vstvarja nekaj novega v primeri s posameznimi predstavami, iz katerih je, in to tako, da se skupek čuti za celoto. — Asocijacija in apercepcija seveda ne delujeta vsaka zase, ampak ne dasta se ločiti, delujeta skupaj: iz asocijacije posameznih različnih zaznav postane sama po

glagolih; zgodovine in primerjevanja pomenov in rabe slovenskih prepozicij, adverbov in konjunkcij; zgodovine stavkovih konštrukcij, perijod in njih postankov v jezikovnem življenju in njega porabi?? O objektivnem in subjektivnem, aktivnem in pasivnem, pozitivnem in negativnem izražanju, o frazeologiji,

sebi apercipcija sestavljene, skupne in enotne celote. Prim. Wundt l. c., od koder sem povzel posamezne podatke o skupni predstavi skoraj po besedah.

Naj tu zaradi orijentacije najprej omenim, da niso samo te skupne predstave, ki jih imamo zdaj v mislih, substrat za logiško analizo, t. j. za tvorbo stavka ali analitiške misli; ampak pozneje, na drugi stopnji jezikovega razvoja se analizujejo na taisti način nadalje produkti onih, t. j. prvotnih, čutskih logiških analiz, t. j. stavkovi členi in medsebojna razmerja stavkovih členov in to delovanje zavesti šele je pravo logiško delovanje misli; ž njimi skuša človek do dna spoznati naravo in zakone narave.

Toda za zdaj postojmo še pri skupni predstavi nastali iz čutnih zaznav; razmotriti nam je še o kakovosti teh primarnih splošnih predstav, t. j. o vprašanji, ali so vse primarne skupne predstave na enak način vstvarjene in kateri so njih poglavitni načini in znaki.

Da to pojasnimo, treba prej še razmotriti 1.) o vzrokih in povzročbi skupnih predstav in 2.) o načinu spoznavanja zunanje narave (objektov).

Da ostanemo najprej pri skupni predstavi, tedaj pri prvem vprašanju. — Prej smo rekli, da so posamezne predstave že v asocijaciji združene, da se pa vendar po sami asocijaciji še ne čutijo za enotno celoto, ampak zato da je treba še apercipcije. Zakaj ta tako j ne pristopi k asocijaciji in kdaj pristopi? — Tukaj je odločilna volja; apercipcija je namreč čin človeške volje — saj smo jo imenovali pozornost. Torej bo apercipcija pristopila k asocijaciji, kadar bo volja tako nagnila. Človeška volja se izteka v dejanja, in to najprej v dejanja na zunaj, na zunanje objekte; s tem se asocijacije zunanjih zaznav še bolj utrdi, ako človek z dejanjem poseže v zunanji svet, se razume, da se bodo asocijacije za zavest tembolj po skupnih ločile in utrdile. To poseganje človeka v zunanjo naravo pa je najprej zgol mehaniško: »Zavest nima časa teoretiško baviti se s predmeti«, pravi Jerusalem (Lehrbuch der Psychologie von Prof. Dr. W. Jerusalem, dritte, vollständig umgearbeitete Auflage des Lehrbuchs der empirischen Psychologie, Wien, Leipzig, Braumüller; za šolsko rabo aprobirana knjiga, cit. Jer.; gl. str. 106); vzrok, da se zavest bavi z zunanjim svetom najprej le mehaniško, je zopet biološki, ker individij najprej gleda, da si zasede eksistenco. Šele ko zavest začenja mirno premetovati svet, stopi v zavesti na površje želja, zaznati zunanje predmete tudi po svoji inicijativi. S tem so prestopila dejanja volje z zunanjega polja, s katerim se je zavest prej edino bavila, na notranje, na

ki nam je vsem, lahko rečem da, deveta dežela, o vsem tem rajši pomolčim. Nič tega se nismo učili ne sploh, ne po pravilih in metodah znanstvene slovnice 19. veka, to je slovnice historijske in primerjevalne, o kateri Ilešič pravi, da nas je rešila tujih vzgledov (to je latinskega in grškega) in da se je svoje, na polje zavesti same. Voljo s tem poslom imenujemo notranjo voljo. Kakor hitro je meja z zunanjega polja človeške volje na notranje prestopljena, tako da se zahoče ne samo zunanji objekt, ampak tudi njega zaznava, je že tudi prestopljena meja od gole asocijacije zaznav do njih apercipcije (saj za asocijacijo je poglavitni karakteristikon mehaničnost, za apercipcijo pa volja); in iz asocijacije elementov posamezne zaznave postane po apercipciji jednotna celota, sestavljena iz različnih zaznav. — Tako torej vidimo, da skupno predstavo povzroči volja. —

Naivni, prvotni človek postoji precej dolgo na stališču golega zaznavanja in spoznavanja zunanjega sveta, pri primarnih splošnih predstavah in njih cepitvi. Tudi navaden človek sploh vidi svet tako, kakor mu ga čuti kažejo. To je tudi prvotno stališče naravoslovčev! Toda kakor že naivnega človeka skušnja uči temeljiteje misliti in drugače razbirati vtiske, kot jih čuti kažejo, tako se mora sčasoma proti naravi sploh spremeniti prvotno stališče človekovo: z mislimi spozna človek svet, kakršen je, ne z golimi čuti. (Conf. Grundriss der Psychologie von Dr. G. F. Lipps, Leipzig, Göschen 1903 pag. 18.). To se torej zgodi šele odtlej, ko se produkti prvotnih skupnih predstav začno logiško cepiti. Dokler to ni, dokler ostane človek pri skupnih predstavah samih in njih cepitvi, torej na zgol čutniški podstavi zaznav, toliko časa imamo prvotno ne kritiško naziranje.

In tako vidimo, da za prvotno naziranje odloči čutniška skupna predstava in nje analiza, torej prvotna, konkretna misel in ne abstraktna. Prvotnega naziranja z njega korelatom: **prvotnim izražanjem** nam je torej iskati **pri skupni predstavi iz čutniškega sveta zaznav** in pri nje analizi, prvotni, konkretni misli, ne pa pri sekundarni misli, analizovani že iz produktov one skupne predstave in iz abstraktnih pojmov.

Zdaj lahko uganemo, kakšno je prvotno stališče človekovo proti naravi: prvotni človek opazuje objekte zunanjega sveta z objektivnega stališča, reflektujoči pa s subjektivnega; oni šteje objekte samostojna bitja — včasih prišteje tem celo svoje lastno telo —, ta jih vidi s stališča svoje zavesti in jih presoja po njih odnošajih do samega sebe. — Vidimo, da je ta — subjektivna — stopnja naziranja po svojem razmerju do objektivne zvest pendent apercipivnega zaznavanja v primeri z nje sprednjo stopnjo: asocijativno skupljanje zaznavnih elementov in predstav: pri obeh odloči volja, pri apercipciji s tem, da hotoma asocijacijo spravi

zasnovala neodvisna od tujih vzgledov, torej tudi nemških! Kje je tista šolska slovnica?! In kdaj se je otesla nemškega kopita, ki se ga drži še dandanašnji!

Velikansko je delo Miklošičevo, lahko bi se bili iz njega naučili kaj za vse te reči, da, ali smo čepeli za nemškim

v inventar zavesti, pri subjektivnem naziranju s tem, da zunanje objekte in dogodka spravi v dotiko s samim seboj. Povdarim tudi dogodke, zakaj zanje velja prav vse, kar smo dozdej rekli za njih substrate, predmete ali objekte. — Izrazi: Vas postava veže, Sie sind gesetzlich verpflichtet — Misel me ima, ich trage mich (!) mit dem Gedanken — Nima me skrb, ich (bin, tue es) unbesorgt — Griža ga ima, er hat die Ruhr — Sram ga je, er schämt sich — Nič mu ni mar, er kümmert sich um nichts — Pri njem ni bilo značaja, er hat keinen Charakter itd. itd. — ti izrazi, slovenski in nemški razjasnijo, kar smo o objektivnem in subjektivnem naziranju povedali, sami po sebi. —

Objektivno naziranje pa ne vpliva samo po strani spoznavanja (Erkennen), ampak seve tudi po strani čutov (Fühlen) in volje (Wollen); saj so vsi ti trije temeljni fenomeni v človeku tako vdruženi v drug drugega, da se ne dajo ločiti niti pri najmanjšem pojavu človeške zavesti; ločimo jih le teoretiško za znanstvene namene. Očito je torej, da ne bodo samo dopovedni stavki drugačni pri objektivnem naziranju ali izražanju, ampak da bo vpliv tudi pri vprašavnih in vsklicnih stavkih; in to tako, da, ker je vsklicni stavek najprimitivnejša jezikovna oblika — zakaj, se pojasni pozneje — bo vsklicni stavek silil izražanju v ospredje. Ker vsklicni stavki izražajo čut in voljo, je vpliv po ti strani velik. — Nadalje se drže tega pojava tudi po aktivnem in pasivnem izražanju raznolike konsekvence: koliko se ga drže po negativnem in pozitivnem naziranju, dozdej še nisem utegnil razmotriti. Očito pa je že iz tega, kar sem povedal, da subjektivno naziranje radikalno predrugači izražanje, torej vso strukturo jezikovo. Natančneje pogovorimo o objektivnem izražanju v zadnjem delu; to pa naj povdarim že zdaj, čeprav sem že večkrat, da se jezik ne spreminja po desetletjih, ampak po stoletjih in tisočletjih, da torej ne gre čez noč spreminjati naziranje in izražanje po nemški in drugih modah. In to je ena poglobitnih napak naše književne slovenščine, ki škodi posebno znanstvenemu razvoju; na srečo po strani duševno znanstvenih disciplin nekaj malega manj ko po naravoslovnih, ki pa jih nismo dozdej gojili še prav nič. — Zgoraj sem rekel, da je najbrž glagol vzrok našega objektivnega izražanja; popraviti moram tako, da glagol le posredno vpliva na razvoj obj. izražanja; vpliva pa jako, zato ker je vpliv objektivnega naziranja po strani dejanj (dogodkov!) posebno velik.

Ako bi hoteli biti že tukaj temeljiti, moralo bi se sedaj pojasniti še naziranje po kraju in času, t. j. naziranje a priori, ki smo ga že spredaj imenovali odločilnega za izražanje. Toda stvar se blini — in za začasno pojasnilo je podčrtne opazke več ko dovolj.

grmom vokalizma in čepimo za njim skoro še dandanes. Kar se je v Slovencih zasnovalo takega, da bi nam lahko pomoglo osamosvojiti se — brž se je zatrla z molčanjem, v šolah pa so nas pitali in jih še pitajo »z ribo in jelenom«. Spomnim samo na delo Škrabčev, ki je zakopano v »Cvetju«, spomnim na delo njegovo in Pleteršnikovo, ki se zagrizeno molči o njem, spomnim na Šumana, ki je imel toliko poguma, da se je osmelil napredno — zdaj seveda že zastarelo — Kurcijevo in pa Kernovo delo prenesti v slovensko slovnico za srednje šole, pa se ga je sramotno na laž postavilo. In opomnim še enkrat, da se je po vseh šolah nečastno ignoriralo celó delo Miklošičevo, pa ne samo za njega sintakso, že po materialu fenomenalno, ampak celo v drugih stvareh; zakaj tudi njegov trud je zaman poizkusil Šuman izkoristiti za šolsko življenje. In pa še to! Tudi Janežiča, ki je bil v prvih izdajah jako samostojen t. j. naroden, so postrigli, ga še strižejo, čezdalje bolj do golega. Da se mi nikdo merodajnikov ne pritoži o slovenščini naših mladih! Kakršne so hoteli imeti, take imajo: internacionalce čistega plemena po duhu in peru. —

Naš slovenski pouk torej dozda ni bil pouk o jezikovni obliki, ampak pouk o gramatiški šabloni in nič drugega — zakaj poleg šablone bi bilo učiti način izraza, ki bi ga bili povzeli iz primerjanja in historijskega razvoja prav lahko, pa ga nismo! In to nakljubu veku zgodovinskih in primerjevalnih slovníc! Da, še našega Kopitarja so nam zamolčali, njega, ki je več zmogel, če je z mezinem zganil nad Primicem in njegovo slovnico, kot vse naše »slovenske« gimnazije. — Kaj bi še govoril o dušeslovni strani našega pouka! V vsej gimnaziji nisem čul ene pohvale o posebni krepkosti slovenskega izraza. S prepričanjem smo šli na univerzo vsi, da, kdor hočeš, moraš sam delati si pot skozi književno-jezikovno dračje, in bodi si s krvavo roko. — Nismo se torej učili jezikovnih oblik, kakor bi se jih biti morali, nismo se učili sintakse, kakor bi se je biti morali in nismo se prepričali, da bi se bila naša slovnica in nje pouk kedaj rešila latinskoneemškega kopita!

In nismo se torej naučili slovenščine. V šoli ne! —

Kakšna je torej misel, kateri llešič in vsi mi drugi iščemo slovenskega izraza?

Nemška!

Na katerih nogah pa naj bi bila prišla v šolah misel do nas, ako ne na nemških?! Na slovenskih ni mogla, zakaj dejali smo, da se slovenščine nismo naučili, Wundt pa nam je že spredaj, precej spočetka, povedal, da jezik in oblike misli, vanj shranjene, so najprvi pogoj vsakateremu doživljanju vsakaterih misli, in da zavest posameznikova zida logiško stavbo misli z oblikami, že gotovimi in po jeziku od prednikov ji sporočenimi. Če je prav bila taka misel v slovenski obleki — pa je bila zato še bolj medla, pravzaprav ne nemška ne slovenska, ne krop ne voda, »gnus«, ki se ni hotel in se noče oprijeti pravih slovenskih možganov.

Zakaj »pomen besedi« sam po sebi ni vsebina jezika, kakor je llešič rekel, ampak »pomen besedi v njih stiku in po jasni (!) namembi«, to je šele vsebina jezikova; pa ne samo za jurista po »§-u 6.«, ampak za vse poštene Slovence! In prevečkrat sem že citiral llešičev izrek, da »v jeziku je založena duševna glavnica«, zatorej kar skratka lahko rečem, da bi si resnica pljusnila v lastno lice, ako bi tajila, da je ta glavnica založena v gole besede, stoječe in viseče Bog ve kje med nebom in zemljo, le ne druga pri drugi, v stiku, v zvezi in mejsebojnem razmerju in nanašanju! In šele, kadar dobimo to zvezano vsebino jezika v oblast, šele takrat se nam bo z »mislijo rodila beseda«, šele takrat bomo »jezik ustvarjali«, dotlej bomo hodili k Nemcu na posodo vedno. Zakaj šele takrat bomo zidali na svojo podlago in ne na tujo, in s svojim materialom in ne s tujim in s svojimi vezmi in ne s tujimi. Vse kar bi potem tujega prišlo v stavbo, bo v domačem delu izginilo samo po sebi: asimiliralo se bo. In takrat nam bo privržena tudi zgovornost, ki se je Hrvatje in Srbi radujejo edino le zato, ker znajo jezik — po Vukovi zaslugi, kakor bi ga tudi mi že dobršen del lahko znali po — Wolfovi.¹⁾

(Nadaljevanje pride.)

¹⁾ Prav: Pleteršnikovi.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) K uporabi §-a 203 rud. zakona; takojšnji odpust iz službe se lahko opraviči kasneje tudi s takim zakonitim razlogom, katerega delodajalec ob času odpusta ni trdil ali ni še vedel.

C. kr. okrajno sodišče v Radečah je v pravni stvari tožnika I. K-a proti toženi premogokopni rudarski družbi v Št. Janžu zaradi 268 K spr. z razsodbo od 27. oktobra 1905 št. C 66/5-6 spoznalo za pravo:

Tožena rudarska družba mora plačati tožniku vloženo svoto 268 K s 5% obrestmi vred in sicer od zneska 50 K od 8. julija 1905, od zneska 218 K pa od 8. avgusta 1905 in mu povrniti na 243 K 10 h odmerjene pravdne stroške v 14 dneh pod izvršbo.

Dejanski stan.

Tožnik vstopil je dne 6. novembra 1904 pri toženi družbi za velikega lezca v službo pod nastopnimi pogoji: tožena družba mu plačuje mesečno 200 K ter mu da prosto stanovanje — po trditvi tožnikovi izrečno v hiši, kjer oskrbnik stanuje, in kjer je tudi njegov prednik stanoval —, dalje prosto kurjavo in prosto svečavo; odpovedna doba je obojestransko bila določena na tri mesece.

Dne 1. julija 1905 je oskrbnik tožene družbe pisal tožniku, da mora svoje dosedanje stanovanje zapustiti, ter se preseliti v prej Vidmarjevo hišo.

Dne 5. julija 1905 je tožnik imenovanemu oskrbniku odgovoril, da se njegovemu ukazu ne more pokoriti, ter je službo odpovedal na tri mesece.

Na to je pa dne 8. julija 1905 dobil od oskrbnika pismo obvestilo, da je takoj iz službe odpuščen in da se mora v 24 urah izseliti.

Tožnik zahteva torej od tožene družbe plačilo mezde in sicer za čas od 1. julija do 8. julija 1905 znesek . . . 50— K
dalje za čas od 8. julija do 8. avgusta 1905 znesek . . . 200— »

Odnos . . . 250— K

	Prenos	250.— K
odškodnino za stanovanje		10.— »
» » kurjavo		6.— »
in » » svečavo		2.— »
	skupaj	268.— K

z obrestmi »pro rata temporis« in pripadki.

Temu nasproti zatrjuje tožena družba, da se je tožnik nasproti nadrejenemu oskrbniku nedostojno vedel in se mu zoperstavljal, potem da ni hotel opravljati službe, da je bil posebno dne 6. julija 1905 vsled pijanosti za službo nesposoben ter da je slednjič delavce ščuval k nepokorščini, da je torej takojšnji odpust iz službe v smislu §-a 203 rud. zak. opravičen, — ter predlaga zavrnitev tožbenega zahtevka.

Iz podatkov dokazovanja je posneti nastopno:

I. Glede nepokorščine proti oskrbniku.

Priča rudarski oskrbnik E. G. pravi, da je bil tožnik njemu nepokoren le v tem, ker se ni hotel preseliti v stanovanje dne 1. julija 1905 mu odkazano v prej Vidmarjevi hiši.

Priča D. C., ki je eden ali dva meseca kasneje kakor tožnik nastopil službo pri toženi družbi v Karmelu, izpoveduje, da je bilo stanovanje v oskrbnikovi hiši, v katerem je stanoval tudi prednik tožnikov, edino sposobno za velikega lezca; da se do 1. februarja 1905 pri toženi družbi v Karmelu sploh niso dogodile nikakoršne izpremembe, ki bi zahtevale drugačno razvrstitev stanovanj; da so bile navadnim delavcem v stari rudarski hiši odkazane sobe v boljšem stanu, nego stanovanje v Vidmarjevi hiši, katera je bila tedaj naravnost razpadajoče poslopje, pod katerim se je podirala rudosledna jama, tako da je bilo videti blizu hiše že na površju več udrtin, na hišnem zidu pa mnogo za ped širokih razpok, koje so se le na zunaj zamazale. Priči D. C. se je oskrbnik G. že meseca junija enkrat, ko so se vršila nedostatna popravila Vidmarjeve hiše, izrazil, da bode tožnik moral iti v to stanovanje, češ, da je za takega prešiča že dosti dobro in pa da ne more trpeti, da bi tožnik z njim in njegovo soprogo v eni in isti hiši stanoval.

* Priča mašinist V. Z. priznava istotako, da je v Karmelu edinole v oskrbnikovi hiši stanovanje, primerno za velikega

lezca. On, kakor tudi tožnik, sta sicer enkrat mislila, da bi vzela stanovanje v Vidmarjevi hiši, a ko je opazil razpoke v zidovju in še vrhu tega zvedel od inženirja C., da je pod hišo razpadajoča rudosledna jama, je tudi on to misel popolnoma opustil.

Tudi računovodja Henrik F., kateri edini sicer smatra, da je stanovanje v Vidmarjevi hiši sposobno tudi za velikega lezca, mora priznati, da ima zidovje razpoke in da je videti v bližini hiše luknje v zemlji.

Jožef V., je lansko leto le zaradi tega svoje posestvo prodal toženi družbi, ker se je začela zemlja okoli hiše udirati in je jelo zidovje pokati, tako da je o sv. Jurju t. l., ko se je izselil, naštel že 19 manjših in večjih razpok.

Anton P. je že pred dvema letoma videl pri Vidmarjevi hiši zunaj in znotraj na več krajih razpoke in dobil utis, da je nevarno v tej hiši stanovati. —

Orožniški stražmojster Ivan L. je videl o sv. Jurju t. l. v zidovju več razpok in opazil, da ni več zračnega predora pod hišo. Tudi on je imel pri natančnem pogledu utis, da se hiša morda razsuje in razpade.

II. Pijanost v službi.

Glede dogodka dne 6. julija 1905 pripoveduje priča D. C., da si je tožnik od oskrbnika izposloval dopust od 6. na 7. julija, tako da bi mu bilo službo nastopiti ob 6. uri zjutraj dne 7. julija 1905. Ker se je pa 6. julija zvečer službujoči paznik ponesrečil, javil se je tožnik okolu polnoči prostovoljno k službi, ter jo je tudi redno opravljal do večera 7. julija 1905.

Priča V. Z. je videl tožnika ob polupolnoči dne 6. julija, da sicer ni bil popolnoma trezen, a tudi ne vinjen, tako da je bil za službo sposoben.

Tudi priča Jožef B. vinjenosti nikakor ne more potrditi.

III. Ščuvanje delavcev k nepokorščini.

Priči Antonu B. izrazil se je tožnik enkrat meseca januarja ali februarja 1905. l. na pritožbo zaradi vedno slabšega zaslužka, da so delavci sami neumni, ker si nočejo pomagati s štrajkom; ko je pa priča dejal, da je svet za to siromašen, odvrnil je tožnik: »pa delajte, če ste neumni« in pri tem je ostalo. Anton B. je naznanil ta pogovor še spomladi računovodji F-u.

Teden po tožnikovem odhodu iz službe napravila je tožena rudarska družba proti tožniku potom orožništva kazensko ovadbo zaradi prestopkov zoper varnost lastnine po §-u 461 k. z. in po §-u 3 zakona z dne 7. aprila 1870 drž. zak. št. 43 (Kaz. spisi U 148/5). Tudi tu je že nastopil Anton B. kakor priča. Tožnik pa je bil obtožbe glede obeh prestopkov oproščen. V razlogih kazenske razsodbe se povdarja, kako ni niti dokazano, da bi bil tožnik svoje sodelavce poskušal pregovoriti k takozvanemu štrajku, marveč da je le izrazil svojo nejevoljo zaradi tega, ker njegovi sodelavci ne drže skupaj.

Vse priče so bile zaslišane pod prisego.

Razlogi.

Z ozirom na te podatke dokazovanja je sodišče prišlo do zaključka, da tožnik ni zakrivil nikake bistvene prelomitve dolžnosti glede zvestobe, pridnosti in predstojnikom dolžnega spoštovanja in pokorščine.

Za izselitev tožnika iz stanovanja iz oskrbnikove hiše, katero je bilo tudi že tožnikovemu predniku odkazano, v Vidmarjevo hišo, ni bilo nobenega, iz službenih ozirov izvirajočega povoda. Razen stanovanja v oskrbnikovi hiši tožena družba v Karmelu sploh ne premore drugega za velikega lezca sposobnega stanovanja. Vidmarjeva hiša je razpadajoče poslopje; vsekako je imel tožnik dovolj utemeljenih razlogov smatrati, da je stanovanje v Vidmarjevi hiši za njega in njegovo rodbino nevarno. Ako se torej v takih okolnostih ni upal preseliti v Vidmarjevo hišo, se ta njegov čin pač nikakor ne more in ne sme tolmačiti za izraz nepokorščine napram predstojniku.

Dalje je dokazano, da je tožnik dne 6. julija in 7. julija 1905 redno opravljal svojo službo, da je celo to službo 6 ur preje nastopil, kakor hitro je zaznal za nesrečo, ki se je bila dne 6. julija zvečer pripetila. Ni se torej izkazala malomarnost, marveč izkazala se je celo marljivost tožnikova v službi.

Glede opazke proti Antonu B. je že kazenski sodnik v razlogih oprostilne razsodbe izrekel svoje dejanju popolnoma primerno in prikladno mnenje; a tudi že dejstvo, da Anton B. sam in računovodja F., ki je o opazki tožnikovi zvedel že

spomladi t. l., nista smatrala za potrebno, o tem izpregovoriti besedice oskrbniku E. G. in da se je še le potem, ko je bil tožnik že odpuščen iz službe, skušalo iz tega skovati orožje proti tožniku, izpričuje dovolj, da je opazko o samopomoči s štrajkom smatrati le za nepremišljeno besedičenje, ki nima resnega pomena in važnosti.

Tožbeni zahtevak ostal je torej vsestransko utemeljen ter mu je bilo ugoditi.

Izrek o pravnih stroških se upira na § 41 c. pr. r.

C. kr. okrožno prizivno sodišče v Rudolfovem toženkinemu prizivu na podlagi ustne z obema strankama dne 19. decembra 1905 opravljene prizivne razprave ni ugodilo, nego je potrdilo rabsodbo prve instance.

Razlogi.

Kar se najprej tiče prizivnega razloga neprave ocene dokazov, utemeljuje prizivateljica ta prizivni razlog prvič s tem, da priči D. C. in V. Z. nista izpovedali nepristransko, drugič, da prvi sodnik ni prav ocenil izpovedeb priči F. in L. in tretjič, da se je zadovoljil prvi sodnik z dokazom po pričah o stanju Vidmarjeve hiše ter sveta okoli nje in pod njo, namesto da bi bil izvršil dokaz po lokalnem ogledu in po zvedencih in si tako zadobil neposrednjo vednost o navedenem stanju, da je tedaj grešil zoper načelo, da gre neposrednjemu dokazilu prednost pred posrednjim.

Prizivni razlog v nobenem oziru ni utemeljen.

Verodostojnost priči D. C. in V. Z. izpodbija prizivateljica, češ, da sta bili ti priči sočasno s tožnikom odpuščeni iz službe, kar že samo opravičuje sum glede njune nepristranosti, in kar se tiče priče D. C. še posebej, da je ta priča sama izmerila jame in napravila dotične karte, tako da ji je moralo biti znano, da se ni nikdar kopalo pod Vidmarjevo hišo, potem da je priča sama popravljala to hišo in je zato njena trditev, češ, hiša je imela za ped široke razpoke, namenoma napačna. Za prvi dve trditvi ni ponudila prizivateljica nikakega dokaza, tožnik jih ne pripoznava, marveč izrecno zanikuje in ji je imeti torej za nedokazani: pa tudi če je D. C., kar izpoveduje sam, popravljaj

stanovanje v Vidmarjevi hiši, ni uvideti, zakaj bi bila radi tega njegova trditev glede razpoklin neresnična.

Glede izpovedb prič F. in L. navaja prizivateljica, da izpoveduje prva priča, kako je stanovanje v Vidmarjevi hiši popolnoma zadostno, a druga, da se je izrazila, da bi bila vesela, če bi imela tako stanovanje. A prizivateljica je le iztrgala nekaj besed iz izpovedeb. Priča F. izpoveduje namreč, da je stanovanje v Vidmarjevi hiši za velikega lezca sposobno, pravi pa, da je videti v zidovju razpoke, prav v obližju hiše pa luknje; priča L. pa je rekel oskrbniku E. G., da bi bil vesel, ko bi imel tako stanovanje, seveda temeljito popravljeno. Izpovedbi teh prič tedaj nikakor ne izpodbijati ugotovitve dotičnih dejanskih okoliščin. Kar zadeva utemeljitev, da bi se prvi sodnik ne bil smel zadovoljiti s posrednim dokazom po pričah, nego zvršiti neposredni dokaz po lokalnem ogledu in zvedencih o stanju Vidmarjeve hiše ter sveta okoli nje in pod njo, se ta utemeljitev ne tiče neprave ocene izvršenih dokazov, nego trdi neko pomankljivost postopanja, češ da prvi sodnik ni ukrenil in izvršil pravega dokaza.

Sicer pa tudi ne more biti govora o posrednem dokazu po pričah; kajti prvi sodnik je priče zaslišal sam, torej neposredno in tako ni res grešil proti procesualnemu načelu, da gre prednost neposrednemu dokazu pred posrednim. In če je prvi sodnik na podlagi osebnega neposrednega zaslišanja prič dobil zadostno prepričanje o vprašljivih okoliščinah, ni bil zavezan, uradno (§ 368 c. p. r.) — tožnik tega dokaza ni predlagal — izvesti dokaz po lokalnem ogledu in zvedencih.

Neutemeljen je nadalje prizivni razlog pomankljivosti prvosodnega postopanja.

To pomankljivost trdi prizivateljica v dveh ozirih: prvič, ker prvi sodnik ni dopustil od nje ponujenega dokaza po lokalnem ogledu in zvedencih o stanju Vidmarjeve hiše sedaj in v vprašljivem času in dokaza po rudarsko-tehničnih zvedencih, da se pod Vidmarjevo hišo ne koplje in se nikoli kopalo ni — in drugič, ker se rešitve okrožnega rudarskega urada z dne 6. julija 1905 števil. 1072, izišle o pritožbi tožnikovi, ni uvaževalo, marveč se jo je kar prezrlo.

K prvi točki tega prizivnega razloga je opomniti, da se za to, v kakšnem stanju je hiša sedaj, ne gre; da pa je bila v vprašljivem času, to je dne 1. julija 1905 v tako slabem stanju, da je bilo nevarno stanovati v nji, je po izpovedbah tako tožnikovih kakor toženkinih prič brezdvomno dokazano. Priča Jože Vidmar, bivši lastnik navedene hiše, sam izpoveduje, da je hišo prodal toženki zaraditega, ker se je zemlja okoli nje na več krajih začela udirati, in da je bilo že o sv. Jurju t. l. videti 19 večjih in manjših razpoklin v zidovju. Priča D. C. izpoveduje, da je bila v kritičnem času pod Vidmarjevo hišo rudokopna jama, da so bile v obližju hiše udrtine in da je imelo hišno zidovje za ped široke razpokline, in se je bilo bati, da se boče hiša podrla. Priča Ivan L. pravi, da je o sv. Jurju t. l. videl 20 metrov pod hišo že opuščen zračni predor, da so bile deske na okoli, ki drže zemljo, že bolj slabe, da mu je pravil Vidmar, da sliši, kako pod zemljo kopljejo. Tudi potrjuje priča, da je bilo na hiši več srednjih razpok, ter da je vse nanj napravilo vtis, da bi se vendarle morebiti hiša razsula, posebno ker je bilo znano, da se pod hišo koplje, ali da se je kopalo. Toženkina priča F. izpoveduje, kakor že zgoraj navedeno. Priča V. Z. izpoveduje, da sta se on in tožnik res mislila preseliti v Vidmarjevo hišo, da ga je pa minulo veselje ko je videl razpoke v zidovju. Priča Anton P. izpoveduje, da mu je pred blizu 2 letoma Vidmar razkazoval hišo in da je imela ta že takrat zunaj in znotraj mnogo razpok, in da je bilo, kolikor je on videl, res nevarno stanovati v hiši.

V očigled takim izpovedbam zaslišanih prič, ki govore iz lastnega opazovanja, se pač od dokaza po lokalnem ogledu in zvedencih ne more pričakovati takega uspeha, da bi se dalo priti do drugega sklepa glede stanja Vidmarjeve hiše in sveta okolo nje in pod njo.

Toženka je navedeni dokaz ponudila tudi že prav ob sklepu razprave pred prvim sodnikom, in to kaže, da je nameravala s svojim predlogom pravdo le zavleči. Zaraditega in ker bi se bila rešitev pravde z dopustitvijo dokaza znatno zakasnila, je odklonitev tega dokaznega predloga tem bolje bila upravičena (§ 179 c. pr. r.).

K drugi točki navedenega prizivnega razloga je opomniti, da se toženka na rešitev okrožnega rudarskega urada v pravdi

niti ni opirala. Iz vsebine dotične rešitve, kakor jo navaja prizivateljica, izhaja sicer, da je okrožni urad označil za prestopok po zmislu §-a 203 rud. zak., ako se tožnik oskrbnikovemu ukazu ne pokori; ne pa tudi, da je bilo navedenemu uradu znano, v kakšno hišo naj bi se bil tožnik preselil. Brezdvomno bi bila rešitev drugačna, ko bi bil imenovani urad vedel, da se je tožniku ukazalo preseliti se v hišo, v kateri bi bili on in njegova družina v nevarnosti za svoje življenje.

Prizivno sodišče mora tedaj pritrditi ugotovitvi prvega sodnika, da je Vidmarjeva hiša bila v vprašljivem času v takem stanju, da je bilo stanovanje v nji za življenje ljudi nevarno.

Če je pa tako, se nikakor ne more trditi, da bi se bil tožnik pregrešil po zmislu §-a 203 rud. zak. Ta zakonova določba ne more zahtevati, da se mora uslužbenec pokoriti povelju tudi tedaj, kadar ga izvršitev tega povelja spravlja v telesno ali življensko nevarnost.

Neutemeljen je končno ravno tako prizivni razlog, kolikor se trdi, da involvira tožnikovo postopanje napram delavcu Antonu B. prelom dolžne zvestobe proti delodajalcu. V tem pogledu je uvaževati, da se je tožnika odpustilo iz službe edino iz razloga, ker se ni pokoril povelju, da naj se preseli v Vidmarjevo hišo. To potrjuje kakor priča toženkin oskrbnik E. G. sam, ki je ravno dal navedeno povelje. Le s tega stališča je presoјati, je li odpust iz službe upravičen ali ne. O tozadevnem tožnikovem postopanju ni niti ničesar znal toženkin oskrbnik, ki je tožnika odpuščal iz službe.

Sicer pa potrjuje prizivno sodišče popolnoma tozadevnim razlogom prvega sodnika, da namreč tožnikove besede niso imele resnega pomena.

Ker ni utemeljen noben prizivni razlog, bilo je priziv zavrniti in potrditi prvosodno rabsodbo.

C. kr. najvišje sodišče je toženkini reviziji z rabsodbo od 20. marca 1906 ugodilo in rabsodbo prizivnega sodišča tako spremenilo, da se zavrača tožbeno zahtevo in da mora tožnik toženki povrniti vse pravdne stroške v 14 dneh.

Razlogi.

Po §-u 203 rud. zakona se lahko brez prejšnje odpovedi in takoj odpusti iz službe uradnike, paznike in delavce, ki prelomijo svoje dolžnosti zastran zvestobe.

Kakor izhaja iz pravnih spisov, je tožnik meseca januarja ali februarja 1906 proti Antonu B., ko se je ta pritožil zaradi majhnega plačila, odgovoril: »Vi ste neumni; ustavite delo«, in ko mu je ta odvrnil, da zaradi uboštva dela ustaviti ne more: »Tedad pa delajte, če ste neumni!«

Na ta način je tožnik dolžnost zastran zvestobe napram toženki kakor svoji delodajalki prav zelo prelomil in sicer tem bolj, ker je bil, višji lezec, nadrejen drugim delavcem in ker je to govoril pazniku.

Obe nižji instanci sicer niste tega dogodka posebej upoštevali. Njun pravni nazor je napačen. Prvi sodnik utemeljuje svoje mnenje tako, da je kazenski sodnik tožnika oprostil in da se da iz te okolnosti, ker nista niti Anton B. niti računovodja F. tega slučaja oskrbniku ovadila, sklepati, da dotične tožnikove besede niso bile resno mišljene, marveč v neprevidnosti izgovorjene.

Temu nazoru je pristopilo tudi prizivno sodišče. Temu nasproti je pa pripomniti, da je kazenski sodnik stvar presodil le s stališča tožnikove kaznivosti, da torej, ako je on to vprašanje zanikal, še nikakor ni utemeljen sklep, da ne bi bil tožnik prelomil svoje dolžnosti glede zvestobe svojemu delodajalcu.

Nasprotno je tožnikovo postopanje pač smatrati za prelom dotične dolžnosti, ako se pomisli, da so bile tožnikove besede, akoprav niso nameravale morebiti naravnost delavce nahujskati k dogovorom, določenim v §-u 2. zak. od 7. aprila 1870, št. 43 drž. zak., vendar sposobne delavce nahujskati proti toženki, kar bi bilo lahko v gotovih okoliščinah imelo za njo najslabše posledice, ko bi bile namreč te besede dosegle svoj namen ter bi se bil dal Anton B. pogovoriti.

Tožnik je torej očitno v veliko nevarnost pripravil koristi svoje delodajalke. Za to pa, da so bile besede samo nepremišljene, brez resnega pomena in namena, ni niti najmanjšega dokaza; posebno se ne da tako sklepati iz obnašanja Antona B. in F-a, ker sta ta dva imela lahko za svoje molčanje tudi druge razloge.

Pač pa nasprotuje tej domnevi to, da je tožnik, kakor izhaja iz kazenskih spisov U 148/5, tudi proti drugemu delavcu na podobno sumen način govoril.

Prvi dve instanci ste menili, da se na omenjeni razlog še zaraditega ni moči ozirati, ker toženka ni tožnika iz tega raz-

loga odpustila iz službe in ker je oskrbnik sploh še le izvedel o tem pozneje.

A tudi temu nazoru ni moči pritrditi, ker po §-u 203. rud. zak. je takojšnji odpust dovoljen, kadar dotična oseba svojo dolžnost glede zvestobe prelomi; zakon samo zahteva, da je moral biti razlog že eksistenten ob času odpusta, ne glede na to, ali ga je toženka v dotičnem odpustnem dekretu omenila ali ne in ne glede na to, ali je tedaj o dotični okolnosti že vedela ali ne.

Toženka je ta vzrok odpustitve že pred prvim sodnikom uveljavila, ne da bi bil tožnik oporekal, ter se mora v razsodbi nanj ozirati.

Revizijski razlog po §-u 503. št. 4 c. pr. r. za odpust je potemtakem opravičen in bilo je reviziji ugoditi, prizivno razsodbo spremeniti in tožbeno zahtevo zavriniti, ne da bi bilo treba še pretresovati, ali je revizija še glede daljnih točk opravičena.

Dr. J. Hrašovec.

b) Motenje posesti ribištva na svetu, o katerem je dvom, spada li v tuzemstvo ali pa v inozemstvo. Pristojnost tuzemskega sodišča po §-u 84 jur. n.? Razveljavljenje soglasnih nižesodnih odločb, ki sta se izrekli za tuzemsko pristojnost, po §-u 42. jur. n. glede na administrativne podatke, da sporni svet leži dejansko (§ 81. jur. n.) na Hrvatskem, čeprav je v zemljiški knjigi in v katastru občine štajerske.

C. kr. okrajno sodišče v Ormožu je v pravni stvari barona Z. zoper 1.) grofa B., 2.) njegovega oskrbnika V. in 3.) ribarskega zakupnika M. zaradi motenja posesti izdalo končni sklep od 2. julija 1904 C 33/4-17.

Tožnik baron Z. je v zadnji mirni dejanski posesti ribarske pravice v Dravi v okolišu občine Obrež, osobito parcele 591/22, d. o. Obrež; — toženci so tožnika motili v tej njegovi posesti, ko so in sicer prvotoženec grof B. kakor imetelj graščine Komar na Hrvatskem, drugotoženec V. kakor njegov oskrbnik in tretjetoženec M. kakor njegov ribarski zakupnik dogovorno, po tretjetožencu od konca marca 1904 dali javno oznaniti pri cerkvi v Središču, da se sme v spornem ribišču ribariti le na podlagi

ribiških kart, ki jih izda prvotoženec; ko so dalje postavili na parceli 591/22 ploščo s prepovednim napisom: »Hrvatska ribičija od grofa B, kateri se dotakne, bode kaznovan, ribički sprejemnik O. M. (tretjetoženec); in slednjič, ko so koncem marca in tekom aprila 1904 po tretjetožencu in njegovih najetih pomagačih dejansko ribarili; oni so vsled tega dolžni vzdržati se vsakega daljnega motenja, osobito morajo odstraniti prepovedno ploščo, prenehati ribariti in končno plačati tožitelju nerazdelno na 246 K 81 v odmerjene stroške v 14 dneh, da ne bo izvršbe.

Razlogi.

Nesporno je to-le: Graščina v O. (tožnik) je zvrševala v Dravi, v okolišu obreške občine tekom zadnjih let ribičijo, in sicer izključno. Prvotoženec je dal po svojem oskrbniku, drugotožencu v spornem okolišu v zakup tretjetožencu ribičijo, a oba prvoimenovana toženca sta dala sporazumno po tretjetožencu in njegovih najetih pomagačih ribariti že od konca marca naprej v okolišu, ki ga tožitelj terja za se; tudi sta dala na parceli št. 591/22 d. o. Obrež postaviti prepovedno ploščo z napisom: »Hrvatska ribičija od grofa B; kateri se dotakne, bo kaznovan, ribički sprejemnik A. M.« (tretjetoženec); in končno so vsi trije toženci s posredovanjem tretjetoženca dali pri cerkvi v Središči javno oznaniti, da je drugim smeti ribariti le tedaj, če imajo dovoljenje (ribolovske karte) prvotoženca ali njegovih upravičencev.

Vsi trije toženci izjavljajo, da so za vsa navedena motitvena dejstva skupno odgovorni.

Tožitelj predlaga na podlagi pričujočega stvarnega položaja, naj se ugodi tožbenemu zahtevku.

Toženci predlagajo zavrnitev tožbenega zahtevka in ugovarjajo predvsem nepristojnost sodišča za razsojo le-te pravde, ker leži sporni okoliš na Hrvatskem, a ne na Štajerskem; dalje trdijo prekaristično posest na strani tožnika in oporekajo slednjič, da bi njih navedena dejanja, osobito pa dejanja tretjetoženca mogla značiti sploh kako motenje posesti, ker je le-ta ribaril samo kakor dobroverni zakupnik in ker glede nobenega toženca nedostaje namena, lastiti si ali motiti tujo posest. Glede tožnikove posesti ugovarjajo toženci, da je po novi določitvi deželne

meje domnevno l. 1901 prvotoženec na prošnjo prepustil ribičijo v okolišu, ki pripada po »novi« meji k hrvatskemu svetu, sporazumno s takratnim tožnikovim oskrbnikom A. M. in samo dotlej, dokler traja tožnikova lovska zakupna pogodba z obreško občino.

Kar zadeva vprašanje tožnikove zadnje, dejanske, mirne posesti, je ne glede na delno pripoznanje tožencev po pričah M. K., R. R., I. B. in F. Š. dokazano, da je tožnik tekom zadnjih 6 let izvrševal ribičijo ne samo v sporni prvi, levobrežni strugi Drave, ampak tudi v drugi in deloma celo še v tretji strugi izključno in neomejeno; da je celo tretjetoženec do leta 1900 za tožitelja v celem ravno navedenem okolišu izvrševal ribičijo; po vseh teh pričah pa je prav tako dokazano, da so toženci koncem marca in začetkom aprila, osobito v tednu pred velikonočjo 1904 ribarili in da sta toženčeva ribiča J. H. in F. Š. bila trikrat zasačena pri ribarjenju na torišču »p« (obrisa) in sicer pred vložitvijo in po vložitvi tožbe prvič 10. aprila, in da sta, pozivajoč se na pravico ribolova, podeljeno njima po tretjetožencu, se protivila opustiti ribičijo.

Priča I. H. je celo potrdil, da so se on, soribič F. Š. in tretjetoženec skupno posvetovali, kako bi tožniku izvrševanje ribičije najbolje zabranili in onemogočili, in da se je vsled tega posvetovanja (»naštudiranja«) postavilo prepovedno ploščo; v to svrho je tretjetoženec dal trdi papir, priča je napravil napis, in soribič F. Š. je postavil prepovedno ploščo.

Če se še uvažuje dejstvo, da je tretjetoženec po lastnem pripoznanju prav zaradi tega ribaril na prepirnem torišču »p« in takoj dal postaviti prepovedno ploščo, ker so tožnikovi ribiči prav tukaj največ ribarili, torej zato, da bi tožnikove ribiče naravnost izpodrnil; če se uvažuje, da je tretjetoženec prepoved ribičije, naperjeno zoper tožnika, pri cerkvi dal javno oznaniti, in končno da ostala dva sotoženca soglašata z ribičijo tretjetoženca v prepirnem okolišu in tudi s postavitvijo prepovedne plošče in z javnim oznanilom prepovedi in da sta vse to tudi izrecno odobrila, — je z vsem tem kršenje tožiteljeve posesti po vseh tožencih več, nego dovolj dokazano; s tem pa je tudi dokazano, da toženci niso samo dejansko, marveč so celo samozavestno in namenoma motili tožnikovo posest ter da so tožnika naravnost nameravali izpodriniti iz njegove posesti.

Ugovor prekaristične tožnikove posesti ni utemeljen. Po izpovedbi priče A. M. in I. K. se je nanašal dotični dogovor med takratnim tožnikovim oskrbnikom in toženčevim oskrbnikom (drugotožencem) samo na lov, in sicer tako, da ga tožnik prepusti v nekem gorenjem delu prvotožencu, dočim ostane lov v okolišu obreške občine, kjer leži tudi sporno ribišče, slej ko prej tožniku, in sicer izključljivi lov, dokler ne poteče tožnikov lovski zakup z obreško občino, to je do 1. julija 1904, kakor to izhaja iz pričevanja A. M., obreškega župana I. R. in tudi iz razglasa c. kr. okr. glavarstva v Ptuj u od 1. februarja 1904; glede ribičije pa je imelo ostati vse pri starem.

Po vsem tem je bila tudi, če je dogovor obojestranskih oskrbnikov merodajen in obvezen za tožnika in prvotoženca, ribiška posest tožnikova taka, da posest prvotoženca izključuje in sicer najmanj za dobo tožnikovega lovskega zakupa — do 1. julija 1904, in so torej toženci tudi za ta slučaj motili tožnikovo nepretrgano posest. To pa mora veljati tem bolj glede na dejstvo, da je obreška občina, ki je edina upravičena, odločevati o svojem lovu, dala lov v zakup tožniku do 1. julija 1904, in je toraj gorenji dogovor nastal brez volje in vednosti občine, vsled tega pa je njegova pravoveljavnost najmanj — dvomljiva.

Končno je bilo zavriniti ugovor tožencev, češ, da je sodišče nepristojno.

Zvedenec, ki sodeluje pri novi določitvi deželne meje med Štajersko in Hrvaško od »triplex confinium« pri Središču do Zavrča, namreč c. kr. nadinžener I. S., je k zgodovini in sedanjemu položaju tega mejnega vprašanja navedel nastopno:

Leta 1900 je dobil zvedenec uradno naročilo, naj ono, leta 1844 določeno in poslej ne proizvedeno in pozabljeno mejo med Štajersko in Hrvatsko zopet poišče in s stopiči zaznamuje. To se je izvršilo posredovanjem mešane komisije obeh vlad (avstrijske in ogrske) na podlagi svoječasnih izvirnih načrtov, in so se v naravi še našli mejniki (kamni) v točkah 4, 21, 22. Točke 18, 19, 20 nove mejne določbe je vpoštevati v le-tem slučaju. Novo najdeno mejno črto se je zarisalo na kopiji zemljiškoknjižne mape, posnete po izvirniku iz štajerskega mapnega arhiva, in se je na ta način na novo določeno mejo zarisalo tudi na izvirni mapi. Za vsako vlado se je določilo eden izvirnik te mape; edini

avstrijski (novi) izvirnik je doposlalo par dni pred današnjo razpravo zvedencu v nadaljnjo izvršitev c. kr. ministrstvo za notranja dela potom c. kr. namestništva, in mu obenem naložilo, da v črti novoustanovljene meje napravi 5 m široki gozdni presek, da nasadi v razvidnost meje topolov drevored in postavi v določenih, posameznih mejnih točkah namesto dosedanjih stopičev kamne-mejnike.

Glede na sporno mejo je zvedenec ugotovil, da stoji predmetni ribiški stan in leži torišče postavljene prepovedne plošče na parceli 519/22 d. o. Obrež (v točki »p«, kjer je v naravi stopič); ta parcela je po sedaj veljavni zemljiški knjigi in po katastru (r. št. 8, 15) lastnina 75 ero posestnikov obreške občine.

Navedbe zvedenca glede določitve meje se strinjajo popolnoma s poročilom c. kr. namestništva v Gradcu od 20. maja 1905 št. 21765 (r. št. 7) in je samo še pripomniti, da je zvedenec pri ugotovitvi točke »p« za podlago vzel edinole novo, pravkar uradoma mu doposlano izvirno mapo.

Stara, po zemljiškoknjižnem in katasterskem položaju veljavna deželna meja se je označila na kopiji zemljiškoknjižne mape, napravljeni za akt (r. št. 14, 16) in je zvedenec na njej zarisal tudi novo mejno črto z mejnimi točkami 20, 19, 18, 17, 16, 15, 14, 13, 12, 11, 10, 9. Dalje se je tudi zarisala neka, že dalje časa obstoječa poravnava meja, tičoča se zasebne lastnine občine obreške in prvotoženca (kolikor se je to dalo ob netočnosti obrisa) in se ta meja očitvidno več ali manj strinja s stanjem veljavne zemljiškoknjižne mape.

Razsoja vprašanja tusodne pristojnosti zavisi torej samo od tega, ali je veljavna stara (sedanja zemljiškoknjižna in katasterska) ali pa novoustanovljena mejna črta. Po stari mejni črti leži prepirno torišče »p« daleč na Štajerskem, po novi mejni črti pa že na Hrvaškem.

Sodnik se je odločil iz javno-, zasebno- in procesnopравnih razlogov za pravoveljavnost stare (zemljiškoknjižne in katasterske) meje.

Posebnih zakonitih določil za ureditev sporov zastran meje med Avstrijo in Ogrsko oziroma Hrvatsko ni. Zatoraj pridejo tukaj, kakor v sporih zastran mej med samostojnimi državami pred vsem v poštev občna mednarodnopravna načela, vzlasti po-

godbeno sporazumljenje, morebiti razsodišče, torej sredstva miru kakor nam daje vzgled zakon od 25. januarja 1897 št. 32 drž. zak. o ureditvi meje glede takozvanih »morskih očes« potom razsodišča. Taka ureditev pa potrebuje, kakor državna pogodba, da jej pri-trdi zakonodajna oblast; to bo vedno in vselej primerno, kadar gre za predrugačbo ali odstop državnega ozemlja (§ 11^a zakona o državni ustan.), torej povsodi tam, kjer gre za prirastek ali zmanjšanje državnega ozemlja. Taka ureditev je v najboljšem pomenu besede nova ureditev, nova določitev meje, oz. državnega ozemlja in ima konstitutivno veljavo.

Časih pa gre samo za poočitenje obstoječih a nejasnih mej na ta način, da se na novo postavi nezadostne mejnike, torej za takozvane uravnave mej (kakor n. pr. v zasebnem pravu po §-u 859 o. d. z.), ko imajo dogovori strank samo deklarativen pomen in ko ni treba, da bi privolila zakonodavna oblast, ker ne gre za premembo okoliša.

Tukaj ne gre za nobenega izmed navedenih slučajev, marveč za kolizijo obeh slučajev.

Meja, leta 1844 sankcionirana, se ni izvedla in ni zadobila praktične in dejanske veljavnosti. Za to se je avstrijsko vladarsko in državno pravo živo ohranilo v celem prejšnjem, večjem, starem okolišu, ki se strinja z obsegom zemljiške knjige in katastra; dokaz temu sedanji obseg zemljiške knjige in katastra; dokaz temu tudi (glasom r. št. 15 razvidni) predpis davkov za leto 1904 za vse nebrojne parcele, ki so po zemljiškoknjižnem in katasterskem položaju na Štajerskem, a bi naj pripadle po novi meji na Hrvatsko. Nedvomno bi se v tem okolišu vsled ohranjenega vladarskega in državnega vrhovnega prava bilo jemalo vojaške novince za l. 1904, če bi jih kaj tukaj bilo.

S tozadevno novo ureditvijo meje se je izvršila pred vsem ureditev v načelu »secundum ius«; k tej ureditvi pa mora priti še ureditev po dejstvu, po praktičnem položaju, s kratka; priti mora še izvršitev načela.

Po navedbah zvedenca se bodo na novodoločeni mejni črti nedvomno vršila vrhovnooblastvena vladarska dejanja, kakor: označi se meja s 5 m široko gozdno preseko, nasadi topolov drevored in postavi prave mejnike.

Edini izvirnik nove mape je v to svrho v rokah zvedenca; podrejenim pristojnim oblastvom se še niti ni uradno objavil.

Ko se uradno izroči pristojnim oblastvom, šele potem začne predruagačitev katastra in vsled tega zemljiške knjige. Vršili se bodo torej nedvomni pojavi vladarske in državne vrhovne oblasti; zaradi tega bo treba tudi izdati tozadevni, za vse državljane obvezni razglas vlade poprej, nego bodo vsa podrejena oblastva (občine glede lova, davčni uradi zastran izterjavanja davkov, sodišča zaradi zemljiške knjige i. t. d.) v svojem delokrogu vezana na novi stvarni položaj. Najmanj se da reči, da je ureditev mejne črte izvršena še le, ko se postavijo vsi mejniki, osobito ker v le-tem slučaju gre za velike premembe; dotlej je cela zadeva nerešena, a za vprašanje o krajevni sodni pristojnosti mora biti merodajen samo dosedanji stan vrhovne vladarske in državne oblasti (vpis v zemljiški knjigi, pravoveljavnost katastra, predpis in izterjavanje davkov). Po občnem zemljiškoknjižnem zakonu je zemljiškoknjižne prošnje moči vlagati in reševati samo pri tabularnem sodišču (§ 75 o. d. z.). Če bi torej eden izmed mnogih lastnikov hotel v prepirnem okolišu skleniti in izvršiti kupno pogodbo z delitvijo ali odstopom in z zemljiškoknjižnim prepisom, n. pr. glede najbolj spornih parcel 885, 519/16 ali 591/22 d. o. Obrež; kje bi pač mogel to storiti drugje, če ne ravno pri zemljiškoknjižnem — to je pri tem sodišču?! Sicer bi pač morale biti pravice državljanov glede vseh predmetnih parcel dejansko sistirane, — kar bi povzročilo nepregledne zmešnjave, »quasi interregna«, katerih pa država ne more in ne sme dopuščati.

Vsem zadevnim lastnikom pristojna tabularna posest, njih dejanska vknjižba v zemljiški knjigi; s to tabularno posestjo se strinja ob enem tudi naravna posest in vrhovna vladarska in državna posest, — redok slučaj, ko pristojna tabularni posesti odločilna veljaja.

Končno je v zmislu §-a 81 jur. n. pri sporih za nepremičnino in tudi zaradi motenja posesti drugače kakor po starem zakonu (§-a 55 o realni in tabularni podsodnosti) veljavna pristojnost onega sodišča, v čigar okolišu se nepremičnina nahaja. Novo besedilo c. pr. reda odnosno jur. norme pa ima proti staremu zakonitemu stanju očitvidno toliko drugačni pomen, da v

okolihu mest, v katerih je nastanjen sodni dvor I. stopnje, ni več pristojen ta sodni dvor, nego brez izjeme dotično okr. sodišče. V drugem oziru pa se vjema podsodnost nepremičnine ravno s tabularnim sodiščem, kar velja posebno v našem slučaju.

Pa tudi za slučaje, ko je glede na meje raznih sodišč dvomljivo, katero izmed več sodišč je smatrati pristojnim iz razloga »rei sitae«, urejuje zakon pristojnost za vse slučaje na ta način, da prepušča tožniku, pri katerem teh sodišč hoče vložiti tožbo. Če se je zgoraj izvajalo, da država glede pristojnosti v nedognanih državnih mejah ne more dopustiti sistiranja pristojnosti, ki bi bilo »quasi interregnum«, — tedaj nahajamo to načelo uveljavljeno v §-u 84¹ jur. norme in to načelo je bilo merodajno tudi pri rešitvi le tega vprašanja o sodni pristojnosti — v prilog temu sodišču.¹⁾

Tožbenemu zahtevku je bilo torej povsem ugoditi.

(Konec prih.)

Dr. Fr. M.

c) Je li dopušteno staviti pod prisilnu upravo svu nekretninu, od koje treći neobvezanik ima pravo uživanja jednog idealnog dijela?

Prvi je sud na osnovu ovršnih naslova pod *A* i *B*, u kojima je kao obvezanik pok. V. B., i ovršnog naslova pod *C* u kojemu su kao obvezanici L. A. sinovi V. B. dozvolio proti rečenim sinovima, koji su u isto doba i nasljednici od V. B. i proti pokojnikovoj udovici, koja je oporučna uživateljica jedne polovine pokojnikove ostavine, ovrhu prisilnom upravom pokojnikovih nekretnina a koje su već na temelju dotične dosudnice uknjižene u zemljišniku za $\frac{1}{2}$ na ime sinova L. i A. sa stegom prava uživanja jedne idealne polovine na korist udovice.

Uslijed utoka uživateljice okružni kao utočni sud u S. zaključkom 6. ožujka 1906, R 13./6. preinačio je taj za-

¹⁾ — Pristaviti bi se še dal tudi ta razlog:

Če je okoliš okr. sodišča in njegova pristojnost dognana samo v enem oziru (zemljiško-knjižnem), tedaj izhaja iz tega logično, da mora sodišče biti pristojno v tem okolišu tudi za vse druge slučaje, katerih zakon izrecno ne urejuje drugače. In ker je tu sodišče brez dvoma pristojno glede zemljiške knjige, mora biti pristojno tudi glede motenja posesti, glede bivališča itd.

Prilobčevalec.

ključak i odbio je prijedlog za prisilnu upravu u pogledu idealne polovice nekretnina, od kojih je utjecateljica uživateljica.

Razlozi.

Uživateljica na osnovu oporuke nije nasljednica te se ona ne može smatrati obvezanicom, proti kojoj se ima upraviti ovršni prijedlog, niti se može metnuti pod upravu dio, što ona uživa na osnovu oporuke prvotnog dužnika, pa bilo da je u ovršnom naslovu družnikom ostavilac nasljedstva kao u nagodbama pod *A* i *B* i da su nekretnine stavljene pod prisilnu upravu pripadale do smrti prvotnom dužniku, a još manje kad u ovršnom naslovu uživateljica ne sudjeljuje kao u presudi pod *C*.

Vjerovnik mogaše da se posluži blagodat po § 812 o. g. z., ako šćaše da sva ostavina prvotnog dužnika bez ograničenja odgovara za dug.

Zbog toga nije se mogla dozvoliti prisilna uprava na teret idealne polovice nekretnina, od koje pripada uživanje utjecateljici.

Trebalo je samo učiniti iznimku za one nekretnine, koje su prije smrti prvotnog dužnika zahvaćene ovršnim zalogom na osnovu nagodaba pod *A* i *B*.

Vrhovni je sud u Beču uslijed utoka tjerajućega vjerovnika, riješenjem 18. ožujka 1906 br. 6277 uspostavio zaključak prvoga suda:

jer pravo uživanja, koje je uknjiženo na korist udove na nepokretninama, na kojim se ima da vodi ovrha, načelno ne priječi dozvolu prisilne uprave a u nazočnom slučaju tim manje, u koliko je ovo pravo uživanja uknjiženo samo na jednoj idealnoj polovici rečenih nepokretnina, s toga se može da upotrebi jedan dio prihoda na podmiru vjerovnika;

jer načelo, da uknjiženo pravo plodouživanja ne priječi dozvole prisilne uprave, slijedi već iz §-a 120 br. 5 ov. reda, koja zakonska odredba predviđa način podmire takovih tereta iz dohodaka uprave;

jer se u ostalom sada nema da odluči vrhu načina provedenja ovrhe, te će biti stvar prisilnog upravitelja, da se dogovori sa onim osobama, kojim pripadaju prava na nepokretninama podvrgnutim prisilnoj upravi;

jer je napokon pitanje, da li za tjerajućeg vjerovnika ovršno pravo zalogu na nepokretninama jamči za njegovu vjeresiju sa svim bez važnosti za nazočno riješenje, pošto se kod založnog prava, kad ga se hoće da ostvari, ide za podmirom vjerovnika iz vrijednosti založene nepokretnine putem dražbe, dočim vrst ovrhe prisilnom upravom, koja je od toga posve različita, hoće podmiru iz dohodaka predmeta ovrhe.

D. M., ki objavlja ta slučaj v »Mjesečniku«, pripominja nastopno:

vrhovni sud proglašuje dakle načelo, da uživanje ne sprečava prisilnu upravu i da to slijedi iz br. 5 §-a 120 o. z. Meni se čini, da toga nema u tom §-u a ni da se to neda iz njega izvesti. Ovo bi se načelo dalo opravdati s propisom §-a 511 o. g. z. koji kaže, da uživatelj ima pravo na dohodak. Ali se tomu protivi propis §-a 513 o. g. z. koji kaže da je uživatelj obavezan držati stvar. Je li moguće dakle staviti pod prisilnu upravu nekretnimu, od koje drugi ima uživanje? Ne doista jer vjerovnik ne može da ima ma koji prinod od te uprave (§ 129 o. z.). Ali ako je obavezanik neograničen vlasnik jednog djela nekretnine od 1/100 a od 99/100 vlasnik je sa stegom uživanja na korist trećeg lica (naravno neobavezanog) je li moguće da radi tog stotog dijela cijela nekretnina bude pod upravom? Meni se čini da i kad ne bi bilo §-a 513 o. g. z. nego da se uživatelj ima po §-u 511 o. g. z. zadovoljiti s dohocima, da pošto je obavezanik koga zastupa prisilni upravitelj vlasnik 1/100 dijela od dohodka a uživatelj od 99/100 respektive u gore po V. S. riješenom slučaju, pošto su obavezanici vlasnici $\frac{1}{2}$ dohodka a uživateljica druge polovice, da tu ne staje zajednice dohodaka te da se za upravu ima primjeniti § 833 o. g. z., i po tom da je nepripustljiva uprava dijela podvrgnutog uživanju, već da prisilni upravitelj i uživatelj imaju, da zajednički po propisima §-a 883 o. g. z. upravljaju.

d) Izvršilo v zavarovanje po §-u 370 izvrš. r. je dovoliti, če je nevarnost izkazana s sodnim izpričevalom, da se proti dolžniku vodijo eksekucije.

Na podlagi razsodbe od 30. januarja 1906 je okrajno sodišče dovolilo A-u proti B-u radi K 13348 s pr. izvršilo v

zavarovanje na premoženje po §-u 370 izvrš. r., ker je predlagatelj izkazal nevarnost za svojo terjatev z uradnim izpričevalom okr. sodišča v C. od 14. februarja 1906, s katerim je potrjeno, da je B preganjan z eksekucijami in da so se na njegovo imovino uvedle eksekucije za terjatev A-a, za terjatev posojilnice v L. v znesku K 1490·58 in za terjatev Ž-a v znesku K 348·75 s prip.

Vsled rekurza dolžnikovega je druga instanca premenila prvosodni sklep in zavrnila predlog upnika iz razlogov:

Prizivno sodišče smatra pritožbo dolžnikovo za utemeljeno, kajti ne glede na to, da razsodba, ki tvori izvršilni naslov, ni razsodba submisna, predlagatelj tudi ni v svojem izvršilnem predlogu izkazal nevarnosti po §-u 370 izvrš. r., da bi se namreč, če se ne dovoli predlagana varnostna eksekucija, izterjava prisojenih pravnih stroškov K 133·48 s pr. obrezuspešila ali znatno obtežila, ker z izpričevalom okr. sodišča v C., ki je priloženo temu izvršilnemu predlogu, ni nevarnost po zmislu §-a 370 izvrš. r. izkazana in torej ni tukaj zakonitih pogojev za predlagano varnostno eksekucijo. Golo dejstvo, da so bile proti temu dolžniku lani in letos uvedene mobilarne eksekucije, ne more samo po sebi tvoriti nevarnosti po zmislu §-a 370 ib., ker nikakor ni izpričano, da so te eksekucije ostale dejansko brez uspeha.

Revizijskemu rekurzu upnika je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od 9. maja 1906 št. 7551 ugodilo in obnovilo sklep prvega sodišča iz razlogov:

Vprašanje, ali in kdaj je nevarnost, da bi se izterjava denarne, od sodišča predpisane terjatve obrezuspešila ali znatno obtežila, ne more biti, ker vprašanje pravno, predmet uradnega izpričevala, nego odgovoriti je treba nanje na podlagi dejanskih, uradno izpričanih okoliščin.

Z uradnim izpričevalom okr. sodišča v C. od 14. februarja 1906, ki je priloženo izvršilnemu predlogu, je pa po smislu §-a 274 c. pr. r. in §-a 78 izvrš. r. izkazano, da že nekateri drugi upniki dolžnikovi vodijo eksekucijo na njegovo imovino; tako se je imovina zmanjšala in nevarnost je, da v takih razmerah bodo še tudi drugi upniki imeli povod k eksekuciji in da se s tem imovina dolžnikova popolnoma skrči. Tu so torej take

vnanje okolnosti, ki utegnejo poslabšati imovino dolžnikovo in ki opravičujejo, da predlagajoči upnik dobi potrebno zavarovanje svoje terjatve.

Glede na vse to je bilo reviz. rekurzu upnika ugoditi, izpodbijani sklep rekurznega sodišča premeniti in sklep prvega sodišča obnoviti.

e) K §§ 212 in 432 c. pr. r.

Na neko prizivno sodbo je revident izvajal, da je pri prvem sodniku za svoje trditve ponujal dokaz, da sodnik dotičnega predloga ni dopustil, da pa sklepa o tem ni dejal v zapisnik; revident pa ni proti pomankljivemu protokoliranju ugovarjal v zmislu §-a 212 c. pr. r., ker ga sodnik ni poučil o njegovih pravicah, dati bi ga bil moral v zmislu §-a 432 c. pr. r., ker ga ni zastopal odvetnik.

Najvišje sodišče je z odredbo dne 30. decembra 1904 št. 17.227 revizijo zavrnilo in med drugimi razlogi navedlo: sodnikove dolžnosti ni raztezati toliko, da bi moral stranke poučevati tudi o pravicah, pripadajočih jim po §-u 212 c. pr. r., ker je v §-u 432 c. pr. r. le govor o pouku zaradi rokov, v katerih je dopuščeno strankam izpodbijati odločbe prvega sodnika z dotičnimi pravnimi pomočki.

Dr. V.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. septembra 1906.

— (Višjesodno predsedstvo v Trstu) je odredilo, da se »Slovenski Pravnik« naroči že od početka letošnjega leta za 28 sodišč njegovega področja, torej za vsa sodišča na Primorskem, pri katerih se uraduje slovensko ali hrvatsko. Že doslej je naš list rad priobčeval doneske v hrvatskem jeziku, a glede na omenjeno naročbo mu je celo dolžnost, da postreže kolikor moči redno tudi s hrvatskimi razpravami, slučaj i. t. d. Zategadelj prosimo p. n. gospode hrvatske pravnike, da nam pomagajo prinašati hrvatsko vsebino in da se za svoje strokovno literarno delovanje poslužujejo našega glasila.

— (Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku.) Gospod deželnosodni svetnik dr. Volčič je dogotovil priročno slovensko izdajo sodnega pravilnika in civilnopravnega reda ter je razposlal vabila na prednaročbo. — Gospod okrajni sodnik Regally je dobil

vsled ministrskega ukaza za svoj urad pomočnika, da more hitreje prirejati izdajo obč. državljanskega zakona za »Pravnikovo« zbirko zakonov.

— (Osobne vesti.) Imenovani so: Državni pravdnik in naslovni višjesodni svetnik S. Vidulich v Gorici za drž. pravdnika šestega čin. razreda v Rovinju; drž. pravdnika substitut in naslovni deželnosodni svetnik A. Jeglič v Gorici za drž. pravdnika v Gorici; sodni pristav dr. K. Snider v Gorici za drž. pravdnika substituta v Gorici; sodni pristav A. Mašera v Kanalu za okr. sodnika v Kanalu in sod. pristav G. Corazza v Pazinu za okr. sodnika v Podgradu. — Premeščen je drž. pravdnik dr. J. Zencovich pl. Stellamare iz Rovinja v Trst. — Odvetniško pisarno je otvoril dr. Konrad Vodušek v Trstu.

— (Statistika osobja pri višjih deželnih sodiščih.) Začetkom tega leta je bilo osobje pri viš. dež. sodišču v Gradcu naslednje: 1 predsednik, 1 podpredsednik, 14 višjesodnih svetnikov, 3 sodni tajniki, 10 sodnih pristavov, avskultantov 49 z adjutom po 1200 K, 50 po 1000 K, 11 brez adjuta. V Trstu: 1 predsednik, 8 višjesodnih svetnikov, 2 sodna tajnika, 2 sodna pristava, avskultantov 18 z adjutom po 1200 K, 19 po 1000 K, 4 brez adjuta.

— (Statistika osobja pri sodiščih I. instance.) Začetkom tega leta je bilo v vsej Avstriji 74 sodnih dvorov in 936 okr. sodišč, 18 deželnosodnih, 57 okrožnosodnih predsednikov, 48 podpredsednikov, 108 višjesodnih svetnikov, 998 deželnosodnih svetnikov pri sodnih dvorih, 555 deželnosodnih svetnikov pri okr. sodiščih, 604 sod. tajnikov pri sodnih dvorih, 217 sodnih tajnikov pri okr. sodiščih, 193 sodnih pristavov pri sodnih dvorih in 1648 sodnih pristavov pri okr. sodiščih. V višjesodnem okolišu graškem je bilo 7 sodnih dvorov, 125 okr. sodišč (za 2,213.750 prebivalcev), 3 dež. sod. predsedniki, 4 okrož. sod. predsedniki, 5 podpredsednikov, 10 višjesod. svetnikov, 71 dež. sod. svetnikov pri sodnih dvorih in 69 pri okr. sodiščih, 47 sod. tajnikov, 47 sodnikov, 28 sodnih pristavov pri sodnih dvorih in 140 pri okr. sodiščih. V višjesodnem okolišu tržaškem so bili 4 sodni dvori, 32 okr. sodišč (za 755.138 prebivalcev), 1 dež. sod. predsednik, 3 okrož. sod. predsedniki, 1 podpredsednik, 2 višjesodna svetnika, 35 dež. sod. svetnikov pri sodnih dvorih in 15 pri okr. sodiščih, 28 sod. tajnikov, 12 okr. sodnikov, 12 sod. pristavov pri sodnih dvorih in 49 pri okr. sodiščih.

— (Statistika državnega pravdnništva.) Začetkom tega leta je bilo v Avstriji 6 višjih državnih pravdnikov V. čin. razreda in 3 viš. drž. pravdniki VI. čin. raz., 41 drž. pravdnikov VI. čin. raz. in 31 drž. pravdnikov VII. čin. raz., 6 drž. pravn. substitutov VII. čin. razr. in 165 drž. pravn. substitutov VIII. čin. razreda.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

